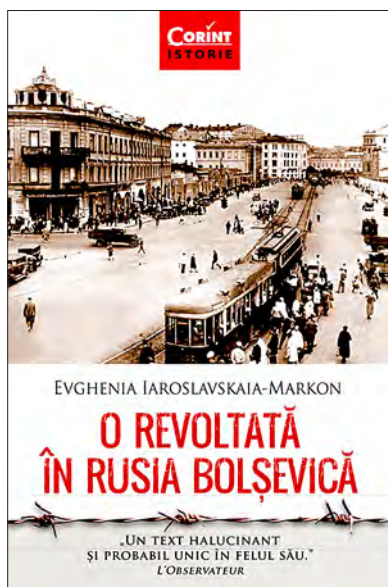

O REBELĂ ANTI-BOLȘEVICĂ OMORĂTĂ LA SOLOVEŢK

Este vorba de un text nu prea mare ca volum, scris de Evghenia Iaroslavskaia-Markon cu puțin timp înainte de împușcarea ei de către cekiști, pe insula Solovețk, la 20 iunie 1931. Cartea recenzată are un *Cuvânt-înainte* („O viață incredibilă”), semnat de dna Alina Pavelescu (pp. 5-10), o *Prefață*, semnată de Olivier Rolin (pp. 11-17), textul propriu-zis, intitulat „Autobiografia mea”, scris de Evghenia Iaroslavskaia-Markon (pp.19-96), *Anexe* (pp. 99-118) și *Postfață*, redactată de dna Irina Flige, directoarea Centrului de cercetare și informare, Asociația „Memorial” din Sankt-Petersburg (pp. 118-138).

În 1996, lucrând în arhivele Direcției FSB din regiunea Arhanghelsk, dna Irina Flige a descoperit un manuscris (39 de pagini), scris de mână și anexat la dosarul de investigație a Evgheniei Iaroslavskaia-Markon ca probă materială.

Autoarea manuscrisului, Evghenia Iaroslavskaia-Markon s-a născut la 14 mai 1902, la Moscova, în familia unor intelectuali. Tatăl – Isaak Markon – a fost ebraist, bibliotecar la Biblioteca Publică Imperială, profesor la Universitatea din Petrograd (1920-1922), după care a lucrat la Universitatea din Minsk. Mama Evgheniei provenea dintr-o familie de intelectuali cu atitudini revoluționare, „cinstiți până la extrem, principiali până la prostie, idealști până la miopie”; sub influența lor Evghenia a început să se rușineze de proveniența ei „burgheză” și să viseze la un trai „într-un subsol

igrasios, ca fiica spălătoresei din curtea noastră” (p. 23). Lovitura de stat bolșevică i-a oferit posibilitatea de a se manifesta ca revoluționară, dar nu ca una bolșevică, ci anarhistă.

Despre manuscrisul Evgheniei Iaroslavskaia-Markon: de acord cu dna Irina Flige – paginile găsite în dosarul Evgheniei au fost scrise în timpul interogatoriilor. La Solovki, nu orice deținut avea posibilitatea să dobândească hârtie, toc, cerneală. S-ar putea ca în timpul interogatoriului, în loc să dicteze unui/unor anchetatori agramați, Evghenia să fi spus: „Dați-mi hârtie, toc și vă scriu biografia mea”.

Autoarea textului era convinsă că, odată începută, revoluția trebuie să fie permanentă: dacă se declară că revoluția este victorioasă, ea încetează a mai fi revoluție. Evghenia Iaroslavskaia-Markon scrie: „Noțiunea de revoluție încremenită în victoria revoluției este la fel de absurdă ca și noțiunea de „mișcare oprită”: dacă s-a oprit înseamnă că nu mai este revoluție. Căci revoluția în esență este «mișcarea îndreptată spre răsturnarea regimului existent»” (p. 37). Altfel spus, într-o societate alternanța la putere poate fi realizată doar pe baza revoluției. În acest sens, afirmația bolșevicilor că revoluția proletară a învins a fost criticată de autoarea manuscrisului: „...orice partid care sprijină ordinea victorioasă dintr-o anumită țară – inclusiv Partidul comunist (VKP[b]) din Rusia – nu mai este revoluționar, ci conservator”. Scriind despre înăbușirea în sânge a revoltei marinarilor din Kronstadt, îndreptată împotriva Puterii sovietice (sloganul marinarilor a fost „Soviete fără bolșevici”), Evghenia Iaroslavskaia-Markon considera că prin asta Puterea sovietică „a devenit nu numai conservatoare, ci pe deasupra și contrarevoluționară” (p. 38). Autoarea se întreabă: dar cine sunt oamenii revoluției permanente? Și tot ea răspunde: „...numai acea clasă, care nu poate ajunge niciodată la putere, iar această clasă nu este decât lumpen-proletariatul, care acționează în toate revoluțiile și revoltele și care rămâne în afara problemelor, imediat ce mișcarea susținută de el învinge... Lumea interlopă constituie noile cadre ale oamenilor revoluției. Lor li se adaugă „boema” literară și artistică mereu pusă pe scandal și neastâmpărată și profesioniștii revoluției: teroriștii clandestini și expropriatorii clandestini, precum și, în general, grupările ilegale cele mai intransigente: anarhiștii și maximaliștii” (p. 39).

Din mărturisirile autoarei manuscrisului și din comentariile editorilor aflăm că în decembrie 1922 sau ianuarie 1923 Evghenia Iaroslavskaia-Markon s-a căsătorit cu poetul Alexandr Iaro-

slavski, născut în 1896, la Moscova, crescut la Vladivostok, poet prolific (a publicat peste cincisprezece volume în zece ani, p. 121); revenit la Moscova, a aderat la micul grup de literați, numiți „biocosmiști”. Din relatările Evgheniei aflăm că ea l-a considerat pe Alexandr un poet genial, l-a iubit și i-a rămas fidelă până la moarte.

În 1926, tinerii Evghenia și Alexandr au plecat în Germania, la Berlin, au colaborat cu emigranții ruși, stabiliți acolo, apoi au mers la Paris, iar în toamna anului 1927 cei doi soți se întorc în URSS și se stabilesc la Leningrad. În mai 1928, Alexandr Iaroslavski a fost arestat de poliția bolșevică și condamnat la cinci ani de lagăr pentru „ajutorul acordat burgheziei mondiale în desfășurarea unei activități ostile față de URSS”, art. 58-4 al Codului penal al RSFSR (pp. 123-124) și trimis pe insula Solovețk, la Marea Albă.

Soția lui, după realizarea unei vizite făcute soțului în vara anului 1929, la întoarcere în Moscova, dă curs dorinței de a cunoaște și a conlucra cu lumea interlopă. Irina Flige scrie: „De la simpatie absolut teoretică pentru lumea interlopă, alimentată de nenumărați anarhiști, trece la practică, justificând această opțiune prin considerente ideologice” (p. 124).

Sunt captivante mărturisirile autoarei manuscrisului legate de activitatea ei în lumea interlopă: a vândut ziare și flori, a furat, a înnoptat prin parcuri și alte locuri cunoscute de oamenii străzii, a fost prinsă de poliție și condamnată pentru furt, a practicat ghi-citul, din cele scrise de ea – în acest meșteșug ar fi avut succes etc. Recomand cititorilor să lectureze aceste pagini destul de credibile și interesante. Totodată, în cele scrise de Evghenia sunt și pasaje ce demonstrează o deviere de la normalitate. Astfel, când a scris despre vânzarea ziarelor, autoarea a constatat că gazetele sunt vândute mai bine atunci când publică articole de scandal sau despre crime odioase. Și aduce câteva exemple, inclusiv relatarea faptului când doi huligani din parcul Ekaterinovsk au violat o femeie de 83 de ani. Și autoarea scrie: „Cinste și glorie huliganilor care violează bătrâne de 83 de ani! Să le dea Domnul ani mulți și succese în isprăvile lor mărețe, întru bucuria vânzătorilor de ziare!” (p. 65).

Evghenia a fost condamnată la trei ani de deportare (1929), a fost trimisă în regiunea Vologda, apoi, pentru spargerea unui magazin, condamnată din nou și trimisă în Siberia (regiunea Krasno-iarsk). A reușit să evadeze din acea regiune și să ajungă în orașul Kemi, port la Marea Albă, de unde corăbiile fac legătura cu

insulele Solovețk. Cu asta se termină povestirea autobiografică, Evghenia încheind cu „restul îl știți” adresare făcută anchetatorilor OGPU. La Kemi ea a fost arestată, inculpată în temeiul art. 82 și 17-82 ale Codului penal al RSFSR. A fost trimisă pe insula Bolșoi Zaiaci din arhipelagul Solovețk, pe care se afla o temniță pentru femei. În toamna anului 1930, soțul Evgheniei Iaroslavskaia-Markon, Alexandr, a fost împușcat (în dosar data morții este 10.12.1930), dna Irina Flige considerând că ar fi, mai curând, data consemnării decesului (p. 128). În noiembrie, directorul adjunct al lagărului Solovețki, D.V. Uspenski, a vizitat secția disciplinară din insula Bolșoi Zaiaci și, posibil, curios să vadă reacția Evgheniei, a anunțat lista celor împușcați, inclusiv – Alexandr. Reacția Evgheniei a fost promptă: a luat o piatră și a aruncat-o în Uspenski, lovindu-l în piept. Actul a fost tratat ca fiind „terorism”, Evghenia fiind mutată pe insula Solovețk, în secția de izolare de pe dealul Sekirnaia – locul de execuție a condamnaților la moarte. La 20 iunie 1931, Evghenia Iaroslavskaia-Markon a fost împușcată și aruncată într-o groapă comună.

Prezentarea cărții ar fi incompletă fără opinia dnei Irina Flige: „Indiferent cum a fost, într-o anumită privință – în planul prezicerii politice – ultimul cuvânt al Evgheniei Iaroslavskaia s-a dovedit a fi profetic. Lumea delincvenților a învins în cele din urmă bolșevismul și ideea comunistă. Dar aceasta s-a întâmplat nu într-o luptă deschisă, nu pe calea răsturnării regimului detestat, ci treptat, pas cu pas, prin criminalizarea elitelor sovietice” (p. 138). Spus foarte tare!

Dr. hab. Anatol PETRENCU

* IAROSLAVSKAIA-MARKON, Evghenia. *O revoltă în Rusia bolșevică*. Trad. de Anca Irina IONESCU. Cuvânt-înainte de Alina PAVELESCU. Pref. de Olivier ROLIN. Postf. de Irina FLIGE. București: Editura Corint, 2018. 144 p. ISBN 978-6067-93-328-4.